

CEZARY KUKLO

Andrzej Wyczański (1924-2008)

Profesor Andrzej Wyczański, członek rzeczywisty PAN i doctor honoris causa Uniwersytetu w Białymstoku urodził się 13 kwietnia 1924 r. w Warszawie. Po zdaniu matury na tajnych kompletach Gimnazjum im. S. Bato-rego w czerwcu 1942 r., rozpoczął studia w sekcji historycznej tajnego Uniwersytetu Warszawskiego. Jako żołnierz AK wziął udział w powstaniu warszawskim, podczas którego został ranny i trafił do szpitala. Po upadku powstania kontynuował studia na tajnym Uniwersytecie Jagiellońskim. Pracę magisterską, przygotowaną pod kierunkiem prof. Romana Grodeckiego, obronił latem 1946 r.

We wrześniu 1946 r. Andrzej Wyczański opuścił Kraków i powrócił do Warszawy, gdzie podjął pracę w uruchamianym Instytucie Historycznym UW. W latach 1948/1949 jako asystent przebywał na 10-miesięcznym stypendium we Francji, co pozwoliło mu zebrać materiały do pracy doktorskiej przygotowywanej pod kierunkiem prof. Tadeusza Manteuffla, a którą obronił w 1949 r. i wydał drukiem w 1954 r. Jako bezpartyjny był stopniowo odsuwany od dydaktyki akademickiej w IH UW, dlatego też przyjął propozycję prof. Manteuffla zmiany miejsca pracy i od lutego 1953 r. przeszedł do nowo powołanego Instytutu Historii PAN. Jednocześnie był współorganizatorem Biblioteki Narodowej w Warszawie, w której w latach 1949-1959 zbudował i kierował z dużym sukcesem Stacją Mikrofilmową. W Instytucie Historii PAN przeszedł wszystkie dalsze szczeble drogi rozwoju naukowego: w 1955 r. został zastępcą profesora, w 1958 r. docentem, w 1963 r. profesorem nadzwyczajnym, zaś w 1971 r. profesorem zwyczajnym. Tutaj

także przez wiele lat kierował niezwykle owocnie Zakładem Dziejów Polski Przedrozbiorowej, następnie Zakładem Dziejów Przedrozbiorowych Polski i jej Kultury, a także Pracowniami: Dziejów Rzeczypospolitej Szlacheckiej oraz Polski Nowożytnej.

Późną jesienią 1956 r. Andrzej Wyczański, wraz z 30 innymi polskimi humanistami młodszego pokolenia, wziął udział w słynnej już wyprawie naukowej do Francji, gdzie nawiązał ściślejsze kontakty z ówczesnym kierownikiem szkoły *Annales* Fernandem Braudem i innymi historykami z VI Sekcji École Pratique des Hautes Etudes w Paryżu. Swoje związki z francuskimi historykami i ich wizjami metodologicznymi pogłębił w trakcie późniejszych rocznych wykładów (1970/1971) w paryskiej École jako Professeur Directeur d'Études Associé.

Jesienią 1974 r. profesor Andrzej Wyczański podjął nowe wyzwanie, tym razem dydaktyczne, i rozpoczął trwającą aż 30 lat (do 2004 r.) pracę w charakterze nauczyciela akademickiego w Instytucie Historii Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, późniejszego Uniwersytetu w Białymstoku. Pod jego kierunkiem powstało 15 prac doktorskich i ponad 100 magisterskich. Był recenzentem licznych przewodów habilitacyjnych i postępowania o nadanie tytułu profesora.

Nigdy nie uchylał się od obowiązków organizacyjnych w swoich dwóch miejscach pracy, m.in. był sekretarzem naukowym Komitetu Nauk Historycznych PAN i członkiem jego Prezydium; przewodniczył Komisji Historii Gospodarczej KNH PAN, zaś w latach 1984-1989 – Radzie Naukowej IH PAN. Także

w Białymstoku przez dwie kadencje (1986-1991) był dyrektorem miejscowego Instytutu Historii, a w latach 1991-2000 przewodniczył jego Radzie Naukowej.

Profesor Andrzej Wyczański w 1986 r. został wybrany członkiem korespondentem PAN, a w 1991 r. członkiem rzeczywistym. Położył duże zasługi dla organizacji nauki w całym kraju. W latach 1990-1992 był sekretarzem naukowym Wydziału I Nauk Społecznych PAN, a w kolejnej kadencji władz PAN (1993-1995) został wybrany na wiceprezesa i sekretarza naukowego.

Profesor Andrzej Wyczański zasiadał w redakcjach i radach redakcyjnych licznych czasopism naukowych: „Acta Poloniae Historica”, „Kwartalnika Historycznego”, „Kultury i Społeczeństwo”, „Nauki”, „Odrodzenia i Reformacji w Polsce”, „Polish Population Review”, „Przeszłości Demograficznej Polski”, „Rocznika Biblioteki Narodowej”, „Studiów Podlaskich”. W 2001 r. został zaproszony w skład prestiżowej francuskiej Akademii Europejskiej Nauki, Sztuki i Literatury; był członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Historycznego, a także członkiem Economic Historic Society i Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Ponadto w latach 1971-1987 był prezesem Towarzystwa Miłośników Historii w Warszawie; kierował także bardzo udanie Ogólnopolskim Komitetem Olimpiady Historycznej, skierowanej do młodzieży szkół ponadpodstawowych.

Na opublikowany w kraju i za granicą dorobek naukowy prof. Andrzeja Wyczańskiego składa się blisko 20 książek i wydawnictw źródłowych oraz ponad 500 rozpraw, studiów, artykułów, komunikatów i recenzji. W działalności naukowej pozostał wierny dobie staropolskiej, głównie epoce Odrodzenia. W Jego badaniach dominowały początkowo problemy z zakresu historii politycznej, następnie zaś z historii gospodarczej i społecznej, a także zagadnienia z historii kultury. Większość studiów charakteryzowała się rozpatrywaniem spraw polskich na tle powszechnym oraz dążeniem do odmiennego spojrzenia za każdym razem na badane zagadnienia. Wiele uwagi poświęcał metodom pracy naukowej oraz elektronicznej technice obliczeniowej w warsztacie historyka-humanisty, nie stroniąc przy tym od refleksji metodologicznej. Warto zauważyć, że w ostatnich latach w twórczości naukowej Profesora wiele miejsca zajmowały także sprawy organizacji nauki w naszym kraju.

Profesor Andrzej Wyczański odprowadzany w ostatnie drodze przez władze Polskiej Akademii Nauk i Uniwersytetu w Białymstoku, szerokie grono przyjaciół, kolegów, uczniów i studentów z całego kraju, spoczął 31 marca 2008 r. na cmentarzu na Powązkach w Warszawie.

Odszedł jeden z najwybitniejszych historyków-humanistów polskich XX i początków XXI wieku, a nauka poniosła niepowetowaną stratę.